

POLSKI PROCES KARNY

pod redakcją Pawła Wilińskiego

 Wolters Kluwer

2. wydanie

Paweł Wiliński
Stanisław Stachowiak
Anna Gerecka-Żołyńska
Barbara Janusz-Pohl
Piotr Karlik
Martyna Kusak

POLSKI PROCES KARNY

pod redakcją Pawła Wilińskiego

2. wydanie

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wykaz skrótów	17
Wprowadzenie	21
I	Podstawowe pojęcia 23
1	Prawo karne 25
1.1	Pojęcie 25
1.2	Wartości chronione 25
1.3	Dolegliwość prawa karnego 25
1.4	Etapy realizacji prawa karnego 26
1.5	Postępowania pokrewne 26
1.6	Prawo represyjne i represja w prawie 28
1.7	Prawo karne międzynarodowe 29
1.8	Normy prawa karnego 30
1.9	Sprawiedliwość i rzetelność w prawie karnym 32
2	Pojęcie procesu karnego 33
3	Przedmiot procesu karnego 35
3.1	Pojęcie 35
3.2	Niezmiennność i niepodzielność przedmiotu procesu, tożsamość czynu 40
4	Cel procesu 42
4.1	Cel ogólny 42
4.2	Cel konkretny 44
4.3	Cele cząstkowe 45
5	Funkcje procesu i funkcje procesowe 46
5.1	Funkcje procesu 46
5.2	Funkcje procesowe 47
6	Podstawa faktyczna i prawna procesu 47
7	Źródła postępowania karnego 48
8	Formy i metody rozstrzygania w procesie karnym 50
8.1	Formy rozstrzygania w procesie karnym 50
8.2	Metody rozstrzygania w procesie karnym 53
9	Model polskiego procesu karnego 56
10	Proces powszechny i szczególny 57
11	Tryby polskiego postępowania karnego 58
12	Stadia procesu karnego 60
13	Zakres terytorialny zastosowania przepisów postępowania karnego 62
14	Zakres temporalny zastosowania przepisów postępowania karnego – kwestie intertemporalne 62
15	Wykładnia przepisów prawa karnego procesowego 64
16	Stosowanie przepisów postępowania karnego 66
17	Kierunki zmian procesu karnego w latach 1918–2022 67
17.1	Kodeks postępowania karnego z 1928 r. 68

17.2	Okres II wojny światowej	70
17.3	Lata 1945–1969	71
17.4	Kodeks postępowania karnego z 1969 r.	73
17.5	Kodeks postępowania karnego z 1997 r.	74
18	Konstytucjonalizacja procesu karnego	76
19	Statyka i dynamika wykładu procesu karnego	79

Literatura		80
------------	--	----

II Uczestnicy postępowania 81

1	Pojęcie i rodzaje uczestników w procesie karnym	83
2	Organy procesowe	84
2.1	System organów ochrony prawnej w sprawach karnych	84
2.2	Sąd	86
2.3	Prokurator	100
2.4	Policja i inne uprawnione do uczestnictwa w procesie karnym formacje	107
3	Strony procesowe	111
3.1	Pojęcie strony w procesie karnym	111
3.2	Rodzaje stron procesowych	113
3.3	Zdolność procesowa, legitymacja procesowa	116
3.4	Strony postępowania przygotowawczego	117
3.5	Strony postępowania jurysdykcyjnego	120
3.6	Oskarżony	129
4	Procesowi przedstawiciele stron	131
4.1	Przedstawiciele ustawowi stron	131
4.2	Obrońca	132
4.3	Pełnomocnik	135
5	Rzecznicy interesu społecznego	136
6	Pomocnicy procesowi	138
7	Osobowe źródła dowodowe	139

Literatura		140
------------	--	-----

III Czynności procesowe 141

1	Czynności procesowe – ujęcie definicyjne	143
2	Podziały czynności procesowych	145
3	Zdolność (legitymacja) procesowa i zdolność do czynności procesowych	148
4	Aspekty modalne czynności procesowych	150
4.1	Forma <i>sensu stricto</i> i forma <i>sensu largo</i> czynności procesowych – kontrola formalna postulujących oświadczeń woli	150
4.2	Aspekty temporalne czynności procesowych	154
4.2.1	Terminy zawite	156

4.2.2	Terminy prekluzyjne	157
4.2.3	Zasady obliczania terminów procesowych	159
5	Czynności procesowe polegające na złożeniu imperatywnego oświadczenia woli	160
5.1	Typologie i charakterystyka ogólna czynności polegających na złożeniu imperatywnego oświadczenia woli	160
5.2	Decyzje procesowe jako wytwory czynności	164
6	Czynności zależne	165
6.1	Istota czynności zależnych	165
6.2	Dokumentowanie	166
6.3	Doręczenia	169
6.4	Przeglądanie akt i sporządzanie odpisów	173
6.5	Postępowanie w przedmiocie odtworzenia zaginionych lub zniszczonych akt	175
7	Wadliwość <i>sensu largo</i> i wadliwość <i>sensu stricto</i> czynności procesowych	177
7.1	Uwagi ogólne	177
7.2	Nieważność	178
7.3	Niedopuszczalność	179
7.4	Bezskuteczność i nieprawidłowość	179
8	Konwalidacja i konwersja	182
8.1	Konwalidacja	182
8.2	Konwersja	184
9	Odwolność czynności procesowych	186
10	Relacje pomiędzy poszczególnymi typami czynności procesowych w płaszczyźnie stosunków procesowych	188
Literatura		192
IV	Dowody	195
1	Dowód i jego rodzaje	197
1.1	Pojęcie dowodu	197
1.2	Podziały dowodów	199
2	Dowodzenie	201
2.1	Pojęcie i etapy dowodzenia	201
2.2	Ciężar dowodu (<i>onus probandi</i>) a obowiązek dowodzenia	203
3	Okoliczności wpływające na proces dowodzenia	207
3.1	Swoboda dowodzenia i jej ograniczenia	207
3.2	Zakazy dowodowe	211
4	Poszukiwanie i wstępne zabezpieczenie dowodów	219
4.1	Istota obowiązku	219
4.2	Zatrzymanie rzeczy	220
4.3	Przeszukanie	221
4.4	Kontrola procesowa	224
4.5	Kontrola operacyjna	225
5	Wprowadzanie dowodów do procesu	227

5.1	_____	Sposób wprowadzenia dowodu	227
5.2	_____	Wniosek dowodowy i jego rozpoznanie	228
5.3	_____	Granice dopuszczalności dowodów	232
6	_____	Sposoby przeprowadzenia dowodów	237
6.1	_____	Przesłuchanie	239
6.2	_____	Odczytanie	240
6.3	_____	Oględziny	240
7	_____	Utrwalenie i ocena dowodów. Dokonanie ustaleń faktycznych	241
8	_____	Oskarżony jako źródło dowodowe	242
8.1	_____	Podwójna rola oskarżonego	242
8.2	_____	Swoboda wypowiedzi i przyznanie się do winy	243
8.3	_____	Prawo do milczenia i przywilej bezkarności za fałszywe wyjaśnienia	244
8.4	_____	Obowiązki dowodowe oskarżonego	245
9	_____	Świadek i jego zeznania	246
9.1	_____	Pojęcie świadka	246
9.2	_____	Obowiązki i uprawnienia procesowe	248
9.3	_____	Przesłuchanie świadka małoletniego poniżej 15. roku życia	251
9.4	_____	Świadek <i>incognito</i> (anonimowy)	252
9.5	_____	Świadek koronny i tzw. mały świadek koronny	255
10	_____	Biegły i jego opinia	259
11	_____	Dokument i jego treść	265
11.1	_____	Pojęcie dokumentu	265
11.2	_____	Podziały dokumentów	266
12	_____	Dowód rzeczowy i jego właściwość	267
13	_____	Eksperyment procesowy i jego wynik	269
14	_____	Wywiad środowiskowy	270
15	_____	Materiał uzyskany w drodze czynności operacyjno-rozpoznawczych	271
Literatura _____			274
V	_____	Zasady procesu karnego	275
1	_____	Zasada procesowa	277
1.1	_____	Pojęcie zasady procesowej	277
1.2	_____	Doniosłość zasad	278
1.3	_____	Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym	280
1.4	_____	Klasyfikacje zasad procesowych	281
2	_____	Funkcje zasad procesowych	284
3	_____	Kryteria wyodrębnienia zasady procesowej	286
4	_____	Systematyka zasad procesowych	287
4.1	_____	Pojęcie systemu zasad procesowych	287
4.2	_____	Naczelne (podstawowe) zasady procesu karnego	289
4.3	_____	Współczesne dyskusje o zasadach procesu karnego	290
4.4	_____	Zasady prawa materialnego, europejskiego i międzynarodowego	291

5	Zasada prawdy materialnej	292
6	Zasada ścigania z urzędu	297
7	Zasada legalizmu	300
8	Zasada skargowości	303
9	Zasada informacji	307
10	Zasada konsensualizmu	309
11	Zasada kontryktoryjności	313
12	Zasada jawności	318
13	Zasada ustności i zasada pisemności	323
14	Zasada sprawności i koncentracji	325
15	Zasada bezpośredniości	330
16	Zasada bezstronności (obiektywizmu)	333
17	Zasada swobodnej oceny dowodów	337
18	Zasada samodzielności jurysdykcyjnej	340
19	Zasada udziału czynnika społecznego	342
20	Zasada kontroli	344
21	Zasada prawa do obrony	348
22	Zasada domniemania niewinności	353
22.1	Domniemanie niewinności	353
22.2	Ciężar dowodu (<i>onus probandi</i>)	354
22.3	<i>In dubio pro reo</i>	355
Literatura		358

VI	Środki przymusu	359
1	Środki przymusu – zagadnienia ogólne	361
2	Ujęcie obywatelskie	362
3	Zatrzymanie właściwe (policyjne)	363
4	Zatrzymanie prokuratorskie	365
5	Środki zapobiegawcze	367
5.1	Uwagi ogólne	367
5.2	Cel stosowania środków zapobiegawczych	368
5.3	Podstawy stosowania środków zapobiegawczych	368
5.4	Postępowanie w przedmiocie stosowania środków zapobiegawczych	371
5.4.1	Organ stosujący środki zapobiegawcze	372
5.4.2	Forma decyzji w przedmiocie środka zapobiegawczego	372
5.4.3	Uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego	372
5.4.4	Kontrola środków zapobiegawczych	373
6	Tymczasowe aresztowanie	376
6.1	Uwagi ogólne	376
6.2	Stosowanie tymczasowego aresztowania	376
6.3	Posiedzenie sądu w przedmiocie rozpoznania wniosku prokuratora	378
6.4	Czas trwania tymczasowego aresztowania	378

6.5	Prześlanki negatywne stosowania tymczasowego aresztowania	380
7	Nieizolacyjne środki zapobiegawcze	381
7.1	Poręczenia	382
7.1.1	Poręczenie majątkowe	382
7.1.2	Poręczenie społeczne	385
7.1.3	Poręczenie osoby godnej zaufania	385
7.2	Dozór Policji	386
7.3	Nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	387
7.4	Środki zapobiegawcze określone w art. 276 k.p.k.	389
7.5	Zakaz opuszczania przez oskarżonego kraju	389
8	Poszukiwanie oskarżonego i list gończy	390
9	List żelazny	391
10	Kary porządkowe	392
11	Zabezpieczenie majątkowe	393
Literatura		396
VII	Warunki dopuszczalności procesu karnego	397
1	Warunki dopuszczalności procesu karnego a przestanki procesowe.	
	Istota przestank procesowych	399
2	Prześlanki procesowe sensu largo w ujęciu definicyjnym i typologicznym	400
3	Oddziaływanie przestank procesowych na tok procesu karnego	402
4	Zbiegi przestank procesowych i sposoby ich rozstrzygania	403
5	Numerus apertus przestank procesowych w Kodeksie postępowania karnego	404
6	Prześlanki procesowe wartościowane w płaszczyźnie tzw. struktury przestępstwa	406
6.1	Czynu nie popełniono albo brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia	406
6.2	Czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo wyłączone jest jego bezprawność	408
6.3	Niemożliwość przypisania winy	411
6.4	Brak karygodności czynu	412
6.5	Niepodleganie karze	413
7	Prześlanki procesowe ograniczające swe oddziaływanie jedynie do płaszczyzny procesowej	414
7.1	Kognicja sądów karnych i podsądność sprawcy sądom karnym	414
7.2	Śmierć oskarżonego	420
7.3	Skarga uprawnionego podmiotu	421
7.4	Wniosek o ściganie	422
7.5	Zezwolenie władzy na ściganie	424
7.6	Przedawnienie	427
7.7	<i>Lis pendens i res iudicata</i>	431
Literatura		434

VIII	Postępowanie przygotowawcze	435
1	Zadania i funkcje postępowania przygotowawczego	437
2	Wszczęcie postępowania przygotowawczego	442
2.1	Podstawy wszczęcia śledztwa lub dochodzenia	442
2.2	Źródła informacji o popełnieniu przestępstwa	443
2.3	Czynności sprawdzające	448
2.4	Postanowienie o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia	449
2.5	Dochodzenie w niezbędnym zakresie	451
2.6	Odmowa wszczęcia śledztwa lub dochodzenia	453
3	Formy postępowania przygotowawczego	455
3.1	Uwagi ogólne	455
3.2	Śledztwo	456
3.3	Dochodzenie	458
4	Institucja przedstawienia zarzutów	462
5	Uprawnienia stron i ich przedstawicieli	469
6	Institucja zamknięcia śledztwa lub dochodzenia	476
7	Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym	478
8	Rola sądu w stadium postępowania przygotowawczego	483
Literatura		486
IX	Skarga zasadnicza	487
1	Pojęcie i istota skargi	489
2	Funkcje skargi	491
3	Rodzaje skarg	494
3.1	Uwagi ogólne	494
3.2	Zwykły akt oskarżenia	494
3.3	Szczególne formy aktu oskarżenia	499
3.4	Surogaty aktu oskarżenia	501
Literatura		504
X	Postępowanie sądowe przed rozprawą główną	505
1	Zagadnienia ogólne wstępnej kontroli oskarżenia	507
2	Formalna kontrola oskarżenia	508
3	Merytoryczna kontrola oskarżenia	510
3.1	Istota kontroli formalnej	510
3.2	Sądowa kontrola oskarżenia (art. 339 k.p.k.)	511
4	Czynności organizujące rozprawę główną	516
4.1	Wyznaczenie sędziego do rozpoznania sprawy	516

4.2	Doręczenie oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia	517
4.3	Posiedzenie wstępne	519
5	Zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy głównej	521
Literatura		526
XI	Rozprawa główna	527
1	Model rozprawy głównej i jej znaczenie w procesie karnym	529
2	Przewodniczący jako organ kierujący rozprawą główną	534
3	Przerwanie i odroczenie rozprawy	538
4	Część wstępna rozprawy głównej	541
4.1	Wywołanie sprawy	541
4.2	Sprawdzenie stawiennictwa osób wezwanych na rozprawę	542
4.3	Wnioski formalne i czynności przed rozpoczęciem przewodu sądowego	545
5	Przewód sądowy	546
5.1	Uwagi ogólne	546
5.2	Przedstawienie zarzutu oskarżenia	549
5.3	Wystuchanie oskarżonego	550
5.4	Modyfikacja przebiegu postępowania dowodowego ze względu na procesowe oświadczenia oskarżonego	553
5.4.1	Dobrowolne poddanie się karze	553
5.4.2	Przyznanie się oskarżonego do popełnienia zarzucanego czynu	556
5.5	Dalsze postępowanie dowodowe	557
5.6	Zamknięcie przewodu sądowego	561
6	Głosy końcowe	562
7	Wyrokowanie	564
7.1	Uwagi ogólne	564
7.2	Przebieg narady sędziowskiej i głosowanie	565
7.3	Obowiązek pisemnego sporządzenia wyroku i jego promulgacja	567
7.4	Uzupełnienie i sprostowanie wyroku	571
Literatura		572
XII	Postępowanie odwoławcze	573
1	System środków kontroli procesowej (środków zaskarżenia)	575
2	Postępowanie odwoławcze	576
2.1	Istota i zakres postępowania odwoławczego	576
2.1.1	Istota postępowania odwoławczego	576
2.1.2	Strony postępowania odwoławczego	578
2.1.3	Zakres postępowania odwoławczego	579
2.2	Podstawy odwoławcze	580
2.2.1	Uwagi ogólne	580

2.2.2	Względne podstawy odwoławcze	582
2.2.3	Bezwzględne podstawy odwoławcze	586
2.3	Środek odwoławczy	593
2.3.1	Elementy środka odwoławczego	593
2.3.2	Wniesienie i cofnięcie środka	594
2.3.3	Uzupelnienie i zmiana środka	595
2.4	Zakres orzekania sądu odwoławczego	596
2.4.1	Granice rozpoznania środka odwoławczego	596
2.4.2	Zakaz <i>reformationis in peius</i>	601
2.5	Rozstrzygnięcia sądu odwoławczego	605
2.5.1	Rodzaje rozstrzygnięć	605
2.5.2	Pytanie prawne do Sądu Najwyższego	607
2.6	Zaskarżenie samego uzasadnienia	608
2.7	Postępowanie następcze (ponowne w pierwszej instancji)	609
3	Apelacja	610
3.1	Istota i przedmiot apelacji	610
3.1.1	Istota	610
3.1.2	Zakres zaskarżenia i samoistość zarzutów apelacyjnych	611
3.2	Wniesienie apelacji	613
3.3	Rozpoznanie apelacji	615
3.4	Orzeczenie sądu apelacyjnego	617
4	Zażalenie	618
5	Sprzeciw i quasi-sprzeciw	622
Literatura		624
XIII	Postępowania szczególne	625
1	Uwagi wprowadzające	627
2	Postępowania konsensualne	628
2.1	Zagadnienia ogólne	628
2.2	Skazanie bez przeprowadzania rozprawy	629
2.3	Rozpoznanie przez sąd wniosku o skazanie bez rozprawy	630
2.4	Dobrowolne poddanie się karze	632
2.5	Rozpoznanie wniosku oskarżonego	633
2.6	Wniosek oskarżonego złożony na rozprawie	635
3	Postępowanie prywatnoskargowe	635
3.1	Zagadnienia ogólne	635
3.2	Inicjowanie postępowania prywatnoskargowego	636
3.3	Prokurator w postępowaniu prywatnoskargowym	637
3.4	Posiedzenie pojednawcze	638
3.5	Rozprawa główna	639
3.6	Odstąpienie od oskarżenia	640
4	Postępowanie nakazowe	640

4.1	_____	Zagadnienia ogólne	640
4.2	_____	Przesłanki prowadzenia postępowania nakazowego	642
4.3	_____	Orzekanie bez udziału stron	644
4.4	_____	Wyrok nakazowy	644
4.5	_____	Sprzeciw od wyroku nakazowego	645
5	_____	Postępowanie przyspieszone	646
5.1	_____	Zagadnienia ogólne	646
5.2	_____	Przesłanki prowadzenia postępowania przyspieszonego	647
5.3	_____	Ujęcie jako przesłanka postępowania przygotowawczego	647
5.4	_____	Zatrzymanie jako przesłanka postępowania przygotowawczego	648
5.5	_____	Postępowanie przygotowawcze	649
5.6	_____	Postępowanie przejściowe	649
5.7	_____	Rozprawa w trybie przyspieszonym	650
5.8	_____	Rezygnacja z postępowania przyspieszonego	651
5.9	_____	Postępowanie odwoławcze	651
5.10	_____	Rozprawa „odmiejszczona”	652
Literatura _____			654
XIV	_____	Nadzwyczajne środki zaskarżenia	655
1	_____	Nadzwyczajne środki zaskarżenia w systemie środków kontrolnych – ujęcie typologiczne	657
2	_____	Prawomocność wertykalna i horyzontalna orzeczenia w płaszczyźnie jego kontroli	658
3	_____	Elementy wyznaczające model postępowań nadzwyczajno-zaskarżeniowych	659
4	_____	Kodeksowe nadzwyczajne środki zaskarżenia	662
4.1	_____	Charakter prawny kasacji	662
4.2	_____	Kasacja stron	666
4.2.1	_____	Charakterystyka ogólna	666
4.2.2	_____	Zarzuty kasacyjne a kierunek kasacji	668
4.2.3	_____	Granice temporalne	670
4.2.4	_____	Postępowanie okołokasacyjne (przedkasacyjne)	670
4.2.5	_____	Rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego i forum orzekania	673
4.3	_____	Kasacja specjalna (nadzwyczajna)	674
4.4	_____	Skarga na kasatoryjny wyrok sądu odwoławczego	676
4.4.1	_____	Charakterystyka ogólna	676
4.4.2	_____	Legitymacja procesowa	676
4.4.3	_____	Procedura	677
4.4.4	_____	Granice rozpoznania i formuły rozstrzygnięcia	677
4.5	_____	Wznowienie postępowania sądowego prawomocnie zakończonego	679
4.5.1	_____	Charakterystyka ogólna	679
4.5.2	_____	Wznowienie postępowania z urzędu	679
4.5.3	_____	Wznowienie postępowania na wniosek strony	680

4.5.4	Podstawy wniosku o wznowienie na wniosek	681
4.5.5	Procedowanie w przedmiocie wznowienia postępowania	685
5	Pozakodeksowe nadzwyczajne środki zaskarżenia	686
5.1	Skarga nadzwyczajna	686
5.1.1	Charakterystyka ogólna	686
5.1.2	Zarzuty skargi nadzwyczajnej	687
5.1.3	Granice temporalne	688
5.1.4	Procedura skargi nadzwyczajnej	688
5.1.5	Forum rozpoznania i skład sądu	688
5.1.6	Rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego	689
5.2	Uznanie za nieważne orzeczeń w postępowaniu rehabilitacyjnym	689
5.3	Unieważnienie orzeczenia w trybie ustawy o Sądzie Najwyższym	691
6	Perspektywy rozwoju nadzwyczajnych środków zaskarżenia w kontekście przywrócenia instytucji stwierdzenia nieważności orzeczeń sądowych	692
Literatura		694
XV	Postępowania po uprawomocnieniu się orzeczenia	695
1	Uwagi ogólne	697
2	Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego	697
3	Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie	699
4	Ułaskawienie	706
5	Kara łączna i wyrok łączny	712
Literatura		716
XVI	Współpraca międzynarodowa w sprawach karnych	717
1	Rodzaje i źródła współpracy międzynarodowej	719
2	Współpraca w Unii Europejskiej	723
2.1	Europejski nakaz aresztowania	732
2.2	Europejski nakaz dochodzeniowy	742
2.3	Europejski nakaz ochrony	747
2.4	Wzajemne uznawanie i wykonywanie orzeczeń dotyczących kar	749
2.4.1	Uwagi ogólne	749
2.4.2	Kary o charakterze pieniężnym	750
2.4.3	Wzajemne uznawanie orzeczeń dotyczących przypadku	752
2.4.4	Kary pozbawienia wolności	753
2.4.5	Orzeczenia probacyjne	756
2.5	Pozostałe obszary współpracy	759
2.6	Współpraca w praktyce	763
3	Tradycyjna współpraca	764

3.1	Pomoc prawna	764
3.2	Ekstradycja	765
4	Współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym	768
Literatura		772
XVII	Koszty procesu	773
1	Pojęcie i zakres kosztów	775
2	Reguły ponoszenia kosztów	778
3	Zwrot kosztów	781
4	Zwolnienie od ponoszenia kosztów	783
Literatura		784
XVIII	Postępowania ekwiwalentne i następcze	785
1	Postępowanie karne skarbowe	787
1.1	Zagadnienia ogólne	787
1.2	Charakter postępowania	787
1.3	Cel postępowania	788
1.4	Uczestnicy postępowania	788
1.5	Przebieg postępowania	789
2	Postępowanie w sprawach o wykroczenia	790
2.1	Zagadnienia ogólne	790
2.2	Zasady postępowania	791
2.3	Przedmiot postępowania	793
2.4	Struktura postępowania	794
2.5	Uczestnicy postępowania	797
2.6	Uwarunkowania konstytucyjne i konwencyjne	798
3	Postępowanie w sprawach nieletnich	799
3.1	Zagadnienia ogólne	799
3.2	Przebieg postępowania	800
4	Postępowanie karne wykonawcze	801
4.1	Pojęcie	801
4.2	Prawo karne wykonawcze a prawo karne procesowe	802
4.3	Zasady prawa karnego wykonawczego i zasady procesu karnego istotne dla stadium wykonawczo-likwidacyjnego	803
4.4	Uczestnicy postępowania i ich pozycja procesowa	805
4.5	Wykonalność orzeczenia	810
Literatura		812
Autorzy		813

I

Podstawowe pojęcia

Paweł Wiliński

Prawo karne to jedna z głównych gałęzi systemu prawnego. Chroni określony system wartości preferowanych przez społeczeństwo, takich jak życie, zdrowie, wolność, mienie, ustanawiając zbiór zachowań zakazanych (i nakazanych). Określa jednocześnie **sposób reakcji na czyn przez nie zabroniony, naruszający porządek społeczny** (por. art. 1 § 2 k.k.), określane jako przestępstwo. Reakcją na popełnienie przestępstwa jest kara, rozumiana jako bezpośrednia i proporcjonalna dolegliwość osobista będąca wyrazem potępienia zachowania sprawcy przestępstwa. Stanowi w tym ujęciu formę odpłaty, przestrogi i nauki. Wiązać się powinna także z restytucją i kompensacją krzywdy pokrzywdzonemu. Wymierzana jest zawsze w imieniu państwa przez właściwy organ państwowy – sąd. **Do rozstrzygnięcia konfliktu wywołanego przestępstwem**, stwierdzenia naruszenia zakazów lub nakazów oraz wyznaczenia konsekwencji (kompensacji, restytucji, kar) dochodzi na dokładnie określonej drodze – w postępowaniu karnym. Wymierzenie i wykonanie kary zabezpieczone jest państwowym przymusem.

1.2

Wartości chronione

Celem prawa karnego jest więc rozstrzygnięcie konfliktu wywołanego przestępstwem, a w bliższej perspektywie – ochrona społeczeństwa przed przestępstwami oraz realizacja konsekwencji tych naruszeń zapowiedzianych uprzednio przez społeczeństwo. **Hierarchia wartości chronionych w prawie karnym podlega ewolucji** w toku historycznego rozwoju społeczeństw i państw. Podobne zjawisko odnosi się do katalogu wartości chronionych i zakresu ochrony. W istocie **najczęściej ewolucja polega jednak na poszerzeniu albo doprecyzowaniu zakresu dóbr i wartości objętych ochroną**. Znacznie rzadsze są przypadki zawężenia pola kryminalizacji, tj. obejmowania zakresem działania normy sankcjonowanej i sankcjonującej. Zjawisko to odebrać można różnorako. Może być to wyraz przekonania o skuteczności instrumentów prawa karnego w zapewnieniu spokoju społecznego i jego efektywności w rozstrzyganiu konfliktów. Z tego powodu stanowić będzie najczęściej pierwszy wybór społeczeństwa. Przyczyną może być jednak także atrakcyjność prawa karnego wynikająca z dolegliwości jego instrumentów. Wybór wynika wówczas nie tyle z efektywności, ile z podatności na instrumentalne wykorzystanie.

1.3

Dolegliwość prawa karnego

Prawo karne, celem zapewnienia efektywności w rozstrzyganiu konfliktów, przymuszenia do posłuszeństwa lub ukarania, **dysponuje dolegliwymi instrumentami**

II

Uczestnicy postępowania

Anna Gerecka-Żołyńska

III

Czynności procesowe

Barbara Janusz-Pohl

IV

Dowody

Stanisław Stachowiak, Paweł Wiliński

Rozstrzygnięcie w postępowaniu karnym zarówno wtedy, kiedy dotyczy przedmiotu procesu, jak i wtedy, kiedy odnosi się do określonego zagadnienia wypadkowego, następuje na podstawie określonych ustaleń faktycznych. Zgodnie z zasadą prawdy podstawę wszelkich rozstrzygnięć podejmowanych w procesie karnym powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne. Ustalenia te dokonywane są na podstawie dowodów.

Dowód w postępowaniu karnym to każdy dopuszczalny przez prawo karne procesowy środek służący dokonaniu takich ustaleń, czyli służący ustaleniu okoliczności mających znaczenie dla rozstrzygnięcia.

Zespół przepisów regulujących zbieranie, utrwalanie i wykorzystywanie dowodów określa się mianem **prawa dowodowego**. Tym mianem określa się wszystkie przepisy odnoszące się do dowodów zawarte w Kodeksie postępowania karnego. Reguluje on nie tylko to, co należy uznać za źródło lub środek dowodowy, ale także cały szereg czynności odnoszących się do dowodów, co określa się nazwą **postępowania dowodowego**.

Postępowanie dowodowe musi być wkomponowane w każdy model procesu karnego, którego głównym celem jest rozstrzygnięcie konfliktu wywołanego przestępstwem, a ono wymaga m.in. ustalenia faktu popełnienia przestępstwa, ustalenia osób, które wzięły udział w jego popełnieniu, oraz innych okoliczności mogących mieć wpływ na zakres odpowiedzialności tych osób. Rekonstrukcji tej dokonuje się w toku procesu, a upodabnia się ona do pracy historyka (archeologa), w procesie karnym odtwarza się bowiem określone zachowania z przeszłości. Tworzywem dla takiej rekonstrukcji są informacje uzyskane z różnorodnych źródeł.

Z tego powodu w procesie karnym znaczenie mają wszystkie dowody, które pozwalają na uzyskanie informacji o faktach związanych z popełnionym czynem. Za ich pomocą organy procesowe dokonują rekonstrukcji zdarzeń, tj. odtworzenia i ustalenia ich prawdziwego przebiegu, skoro jest to zdarzenie historyczne, a więc jego bezpośrednie poznanie nie jest możliwe. Dowody pozwalają jednocześnie dotrzeć do innych źródeł informacji o faktach, dostarczając wiedzy o tym, kto jeszcze posiada informacje albo gdzie takie informacje uzyskamy (np. zachowane ślady). Dowody są zatem zawsze **podstawą dokonania wiążących ustaleń w procesie**.

Nazwy „dowód” używa się w Kodeksie postępowania karnego w wielu przepisach, jednak Kodeks nazwy tej nie definiuje. Przede wszystkim dowodom poświęcono dział V, ale ponadto nazwa ta występuje prawie we wszystkich pozostałych

V

Zasady procesu karnego

Paweł Wiliński

Nauka oraz praktyka procesu karnego przyznają zasadom procesowym szczególne miejsce pośród wszystkich instytucji i konstrukcji procesowych. W odpowiedzi na pytanie o przyczynę takiego stanu mieści się historia, istota, zakres oddziaływania oraz znaczenie normatywne i systemowe zasad procesu.

Koncepcja zasad procesowych to swoisty fenomen prawa karnego procesowego. Rozwija się intensywnie od początku lat 50. XX w. pod wpływem konstrukcji opracowanych przez L. Schaffa i M. Cieślaka, a następnie twórczo rozwijanych w nauce procesu karnego, w tym szczególnie w pracach A. Murzynowskiego i S. Waltośa. Miarą jej sukcesu jest powszechne współcześnie uznanie, że **zasady procesu karnego określają najważniejsze jego cechy *sensu largo*, a zatem konstrukcję procesu, jego model, sposób dochodzenia do ostatecznych ustaleń, pozycję i zakres gwarancji jego uczestników**. Ich zestawienie pozwala na uzyskanie odpowiedzi na pytania o istotę i kształt postępowania karnego. Obrazowo powiedzieć można, że **stanowią fundament i konstrukcję procesu, wypełnioną pozostałymi normami procesowymi zawartymi w Kodeksie postępowania karnego, tworzącymi wspólnie spójną całość**. Za istotne i znaczące w tym zakresie uznać należy stanowisko wyrażone przez S. Waltośa, który podkreśla, że koncepcja zasad naczelných procesu karnego jest konsekwencją przyjętej systematyki Kodeksu postępowania karnego, w którym – odmiennie od Kodeksu karnego – brak podziału na część ogólną i szczególną. W konsekwencji zatem przepisy mające szczególne znaczenie dla całego postępowania karnego występują w całym Kodeksie¹.

Zasady procesowe są normami prawnymi uznawanymi (w pewnym sensie intuicyjnie) za mające większe znaczenie niż inne normy, przede wszystkim ze względu na szerszy zakres zastosowania albo normowania, zapewniający realizację pewnych szczególnie istotnych, pożądaných wartości czy stanów. Do wspólnych elementów definiowania zasady procesowej zaliczyć można co najmniej następujące twierdzenia:

- 1) zasada procesu to zasada kształtująca dany (konkretny) model postępowania;
- 2) jest ona normą postępowania lub syntezą wynikającą z kilku norm postępowania;
- 3) wyraża cechę charakterystyczną dla procesu karnego;
- 4) wyraża to, co w procesie jest zasadnicze i typowe;
- 5) wchodzi w skład systemu zasad procesowych właściwego dla konkretnego modelu postępowania karnego.

1. S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu karnego*, Warszawa 1999, s. 3.

Stan prawny na 1 września 2022 r.

Recenzent 1. wydania
Prof. dr hab. Jerzy Skorupka

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Kinga Zając

Projekt okładki oraz opracowanie graficzne
Wojtek Janikowski

Infografiki
Dr hab. Lucyna Talejko-Kwiatkowska, prof. UAP

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-775-6
2. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Polski proces karny ukazuje uniwersalne wartości procesu karnego i jego podstawowe założenia konstrukcyjne.

Wydanie 2. zawiera omówienie m.in. zmian wprowadzonych do postępowania karnego w związku z pandemią COVID-19, w tym dotyczących zdalnych posiedzeń aresztowych, ograniczenia dostępu do akt, wydłużenia okresu przedawnienia karalności czynu oraz modyfikacji składów orzekających.

Podręcznik jest ilustrowany infografikami, zawiera też wiele schematów, które ułatwiają zrozumienie omawianych treści, a najważniejsze zagadnienia zostały dodatkowo wyróżnione.

Opracowanie przeznaczone jest przede wszystkim dla studentów i aplikantów, a także dla praktyków stosujących przepisy prawa karnego procesowego na co dzień. Zawarte w nim poglądy mogą okazać się wartościowe również dla przedstawicieli nauki prawa.

Podręcznik został przygotowany przez pracowników naukowych Zakładu Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Paweł Wiliński – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Zakładu Postępowania Karnego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, sędzia Sądu Najwyższego orzekający w Izbie Karnej, sędzia *ad hoc* Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (2010–2012, 2015–2016); pracownik Trybunału Konstytucyjnego (2001–2017); członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego (2009–2015). Autor i redaktor około 200 publikacji naukowych; specjalizuje się w tematyce zasad procesowych, konstytucjonalizacji procesu, zagadnień z zakresu konstrukcji procesu.

79 zł (w tym 5% VAT)

ZAMÓWIENIA:
INFOLINIA: 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

